

מספרים כותבי-פולנית בישראל

מי שראו כי-טוב

(מילואים בעיני מי שמקרוב בא)

אלי ברבור

רפיח: גבול חותך את העיירה כמו חומת-ברלין וחמולות מצטופפות משני עברי הגדר, ועכברושים מתרוצצים חופשי בסימטאות. פעם היו באים לכאן אנשי חבל ימית וקנו דגים אצל הערבים, ועכשיו רק מפגר עם כובע-פקק מסתובב על הדשא שלפני הצריף של אונר"ה. כמה שבועות נמשך מירדף אחרי הכדואים מכלא באר-שבע שאחד מהם חתך אדם בפרדס, ורוב הזמן שמעת נביחות כלכי-גישוש המוזנים "בונזו". פעמיים ביום היינו מתדלקים קומנדקר מהחבית וסחבנו קונצרטיונות לאורך כביש-המערכת, וטישטשנו העקבות הישנים.

הכלבים ה"כנענים" היו עוברים את הגשר ועושים לנו הקפצות-לילה, ואחרי זמן-מה הוזעקו פקחי שמורות-הטבע. פעם עם שחר נסחפו שתי חביות חשיש מן הים וראינו סרט עם גיישה חונקת ת'כרנש... כעוד היא נהנית מהחופעה המוכרת אצל התלויים. בערבים נשאה הרוח את יללת המואזינים והמיצרים במדים הלבנים נשאו תפילה בכיוון מכה, והיו עולים על מדי-לילה שחורים. ישבו בקארוואן עם דגל יפה על התורן ולא שמו על הפלחים המתחפרים מתחת לגדר, והרביצו סיורים כרגל לאורך הגבול-החותך את הכביש הנטוש לסיני.

מיגדל התצפית בעל שלושת המיפלסים התנדנד ברוח ודמה למיגדל-פיזה, ומרוכ רושם היית חוטף מחלת-ים. מתחת לדגל-הלאום וזרקור מכוון כלפי מטה הירגשת יפה את הרוח הנושבת מעליך ודומה היה הדבר לשיט מפרשיות בחושך. מיגדל התצפית ופיגום מיכל-המים מכוסים היו גפנים והחזקנו סכרס בארגז-קרח, וסילקנו אבטיחים ממשאיות ערביות במחסום (בעיטה בגלגל). ערבים ישבו צפופים בפזיזים 404 ומרצדיסים-כנף ונתנו להם לחם יבש, שהרטיבוהו ונתנו לכבשים.

היה עליך להתמודד בעודפי הבדידות ורוב החכרה הרגישו כמוך, ומגוייסים פעם שלישיית בשמונה חודשים התחלנו לראות זאת כמצב נורמאלי. מן הכביש הפונה למימשל יכולת לראות את הערבים בכפיות יושבים בצל האקליפטוסים ויכולת לראות קברים מסויידים על החולות. ינשופים ישבו על העץ שליד המחסום ורדפו אחרך במיגדל התצפית, והיית מסנוור אותם באורות הזרקור. הזכובים לא נתנו לך לישון בצוהרי היום וניסית לנמנם על המיטה מכוסה וילון-חחרה; אך קשה היה להתמודד בעייפות ובדידות. להנאתי האזנתי לשטיינר מדבר אידיש עם הבדווים במחסום והיו עונים לו בדברי נועם מהקוראן, והחלטנו לא לדבר פוליטיקה (בהלסינקי שברו שיא-העולם במירוץ השליחים של 100 מ'). שטיינר חזר מאפריקה הדרומית והיה מספר איך הלכו לים עם סוודרים ובגדיים; ועם שקיעת-השמש נשבה רוח קרה מהקוטב הדרומי. בלנדורבר הממוג שלו האזנו לשירים משנות ה-60, ולפני המילואים קפצתי לקונצרט של ג'ו קוקר בקיסריה; אנשים רקדו בתוך ענני "נאפס" באמפיחאטרון רומי וראיתי חבר'ה בגיל 40 בוכים יפה מתחת לשמים.

חבל קטיף יושב על החולות וכישובים בתים קטנים, והם יושבים באזור החולי ביותר. רצועות התמרים לאורך חוף-הים וערפל מעל מיגרשי הגרוטאות, וסנוניות בטיסה נמוכה מעל מיכסה המנוע. נסענו במשאיות עמוסות תירס או עגבניות, ולקחנו טרמפיסטית חצלת שמה, והנה מצאתי עצמי חושב על

האשה שאהבתי לפני הרבה שנים. נזכרתי כפנים יפות מלאות צער וחדווה כר־זמנית; פני אשה שנתנה לי אושר ושלווה, בזמנים קשים ובזמנים קשים באמת תמיד היתה שכם אחד איתי.

בעודנו מסיירים בכביש־המערכת זכרתי איך פגשתי אותה בפאריז ואנשים חגגו ניצחוננו של מיטארן, וראיתי אותה שתויה לגמרי לאור הבוקר, כשארבעה באר־מנים מ"ריץ" ליוו אותה למונית. הכושים עם רשמיי־קול ענקיים חגו על גלגליות והמונים רקדו יומם וליל על ה"גשר החדש", ובמלון הסמוך תלה עצמו חבר טוב שלנו, צייר־מהגר מצ'כוסלובקיה. אז הבנתי פתאום ללא כל הזהרה, שהדברים האלה מזמן זרים לי וברחתי משם ברכבת־אקספרס הראשונה מבלי להביט לאחור.

בעודנו עושים קצת סיור פה ושם זכרתי איך נסענו ברכבת־ידידות לצ'כוסלובקיה וראינו לאור שמש־בוקר טנקים רוסיים במבואות פראג. תפסנו טרמפ חזרה ואחר־כך על השיריונית בצד הכביש ראינו חבר'ה שלנו מהתיכון הפולני, שגויסו לצבא — כי לא הצליחו להתקבל לאוניברסיטה. ועכשיו אחרי כל־כך הרבה שנים שוב חשבתי על אותם הדברים והיו לי טענות כלפי האנשים שבגללם — כרגעים קשים ביותר — הייתי מוכרח להיזרק אל העבר.

אני יודע, תמיד יש דברים שעדיף לא לחזור אליהם ולא משנה איפה היית קודם אם באמת היצלחת להתחיל מחדש, והיצלחת להתרגל לעצמך מחדש. כר־זמן שאנו מסיירים בשטח בנוי ידעתי פתאום, שלעולם לא אשכח החאפלות על גג חורבה נטושה ברפיח, כשבחודש אלול חגגנו מלאות 15 שנה לאביב של פראג ו־30 ומשהו של חומת ברלין. ערימות צ'יפס, אבטיחים ומלונים וחסילונים בקתל חזיר ופחיות בירה קרה; ואני ידעתי לבטח כי שולחנות אלה לעולם לא אזכור — אם אי־פעם ארגיש רעב.

לילה אחד רדפנו אחרי המברחים ליד פרדס של ניר־יצחק ובדרך חזרה נפלנו לשכי המיצרי, וראיתי רק כידונים על רובי קלצ'ניקוב לאור הירח. ישבנו על החול לפני הקארוואן שלהם וחיכינו לתוצאות משא־ומתן (חיזיון אור־קולי), והנה לפתע הופיעה משאית סטיישן לכנה עם אשת־טלוויזיה ידועה. אחת מאותן הנשים הקטנות שמדווחות על "קרבות מבית לבית" באמצעות הלוויין; שמעתי אותה עכשיו מתלוננת, שמאז שבעלה עשה לה ילד אחרי כמה כוסיות — לא יכולה לתפוס שום סקופ; ושמעתי חייל כושי בארגז הסטיישן מזמר כלוז על התקבלות פידזי ל"אונסקו".

אז רציתי רק שכל זה ייגמר כמה שיותר מהר ואחר־כך חבר'ה חגגו על הגג של חורבה את יום ה־21 להתאבדותה של מרלין מונרו, והעמידו לפניי שש פחיות־בירה עטופות־פלאסטיק. פתחתי פחית בכיוון הרוח וחתולים ישבו ללא־נוע על קצה השולחן; אך הגברת בוששה לבוא. החלטנו לעשות הפגנה מול ביתו של בגין ושטיינר נתן לי להחזיק רגע את השלט, ונעלם עד להודעה חדשה. עם השלט ההוא הירגשתי כמו הפראייר מהמיתולוגיה, הדפוק עם כדור־הארץ על הגב, ואז הרי עוד לא היתה מדינת־היהודים — וחשתי שאני מחייך בחושך.

ספטמבר 1983